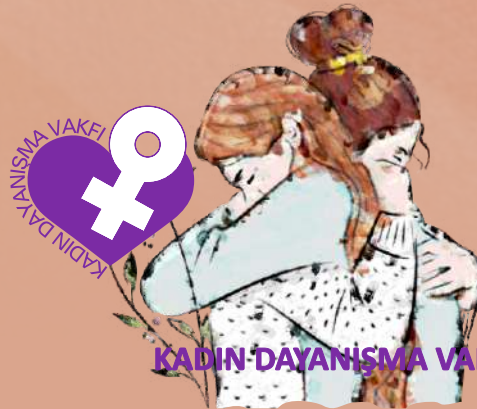




**kadına yönelik
şiddetle
mücadele
mekanizmaları
izleme raporu**

2013
2022



KADIN DAYANIŞMA VAKFI



KADIN DAYANIŞMA VAKFI



0 312 430 40 05
0 312 432 07 82



@kadin_dv



/kadindayanismavakfi



/kadindayanismavakfi

bilgi@kadindayanismavakfi.org.tr

www.kadindayanismavakfi.org.tr

mithatpaşa cad. no:61/12 06420 kızılay/ankara

grafik tasarım: Hatice Erbay

baskı: Salmat Matbaacılık

tarih: Ocak 2024

Copyright© 2024 by The Foundation for Women's Solidarity



Bu yayın Etkiniz AB programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kadın Dayanışma Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.



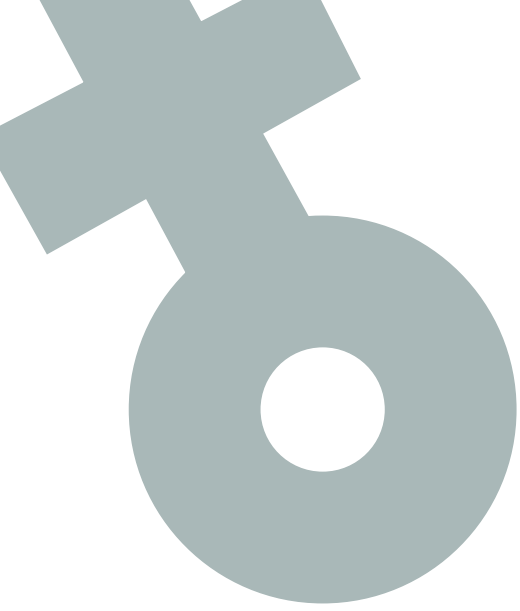
**kadına yönelik
şiddetle
mücadele
mekanizmaları
izleme raporu**

2013
2022

**hazırlayanlar
ilgi Kahraman, Merve Arılık**



KADIN DAYANIŞMA VAKFI



30.yıl
2023

KADIN DAYANIŞMA VAKFI



içindekiler

giriş 6

mevcut durum 8

kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadelede 8
hukuksal çerçeve ve kamu politikaları

yöntem 12

izleme bulguları 13

kolluk mekanizmaları 14

adli mekanizmalar 16

idari mekanizmalar 18

sağlık birimleri 19

mülteci kadınlar ve şiddetle mücadele mekanizmaları 19

anadilde şiddetle mücadele mekanizmalarına erişim 20

sonuç ve tavsiyeler 21

şekil dizini ve grafikler 23

kısaltmalar

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu (GREVIO)

Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK)

Olağanüstü Hâl (OHAL)

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)

Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)



giriş

Kadına yönelik şiddet toplumsal ve politik bir sorun. Kadınlara yönelik erkek şiddeti, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem nedeni hem de sonucu olarak işliyor. Şiddetin patriarkaya dayanan bağları var ve bu şiddetle mücadele edebilmek için bütüncül bakış açısına sahip kamu politikalarının hayata geçirilmesi gerekiyor. Bu çalışma ile amacımız, kadın danışma merkezimizde, 2013-2022 yılları arasında yaptığımız görüşmelerde, kadınların bize aktardığı deneyimler üzerinden şiddetle mücadele mekanizmalarındaki aksaklıkları/eksiklikleri görünür kılmak. Türkiye'deki ulusal ve uluslararası mevzuat gereğince kadına yönelik şiddetle mücadelede, kamunun üstlenmesi gereken rolü hatırlatmak. Kadınların, şiddetle mücadele deneyimlerinde, bu mevzuat kapsamında yaşadıkları hak ihlallerini kamuoyu ile paylaşmak.

Kadın Dayanışma Vakfı olarak, 1993 yılından bu yana kadına yönelik şiddetle mücadele eden bir sivil toplum örgütüyüz. Kadın danışma merkezimizde şiddete maruz kalan/kalma tehlikesi bulunan kadınlarla dayanışma kurmaya çalışıyoruz. Kadınlara; ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda ücretsiz sosyal, psikolojik ve hukuksal destek sağlıyoruz.

Feminist ilkelerle kadın danışma merkezimizde yaptığımız görüşmeleri, edindiğimiz deneyimleri, kadınların aktarımlarından hareketle 2014 yılından bu yana düzenli olarak raporlaştırıp kamuoyu ile paylaşıyoruz. Kadınların şiddetle mücadele süreçlerinde yaşadıkları zorlukları, aksaklıkları kadın danışma merkezine yaptıkları başvurular üzerinden izliyoruz, savunuculuk çalışmalarımızı da bu deneyimler üzerinden sürdürüyoruz. Bu raporla, son 10 yıllık süreçteki deneyimimizi paylaşarak, kadına yönelik şiddet kapsamında acil alınması gereken önlemleri, kadınların deneyimleri ışığında sunmayı amaçlıyoruz.

Türkiye'de; kamunun, kadına yönelik şiddet kapsamında veri toplama kamuoyu ile düzenli veri paylaşma yükümlülüğü olduğu halde, bu yükümlülük yerine getirilmiyor. Bu rapor aracılığı ile edindiğimiz verileri paylaşarak kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadeleye katkıda bulunmayı amaçlıyoruz.

Raporun hem sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına hem Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda bilgi edinmek isteyenlere katkıda bulunmasını umuyoruz. Kadınların aktardığı bu deneyimlerden hareketle, kamunun ilgili karar mekanizmalarına ulaşmayı, kadınların deneyimlerini görünür kılmayı amaçlıyoruz. Kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının iyileştirilmesine yönelik önerilerimizi kadınların deneyimlerinden hareketle aktarmak istiyoruz.

Şiddetle mücadele mekanizmalarını izleme çerçevemiz Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere ve ulusal mevzuata dayanıyor. Kadınlar ve LGBTİ+ların; şiddetsiz, eşit ve özgür bir dünyada yaşamaları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilişkili olarak yaşam hakkını, sağlık hakkını, özgürlük, kişi güvenliği haklarını, aile içinde eşit bir biçimde korunma, işkenceden, zalimane, insanlık dışı veyahut aşağılayıcı muameleden bağımsız olma haklarını içeriyor. İçinde bulunduğumuz tabloda, şiddetle mücadelede etkin, bütüncül politikalar uygulanmadığı için, kadınların LGBTİ+'ların temel haklarının da ihlal edildiğini görüyoruz.

Raporda yer alan veriler, 2013-2022 yılları arasındaki 10 yıl boyunca kadın danışma merkezimizde görüştüğümüz; şiddet nedeniyle destek almak isteyen, maruz bırakıldıkları şiddetle ilgili süreci ayrıntılarıyla bizimle paylaşan, şiddetle mücadele mekanizmaları hakkında bilgi almak isteyen 2949 kadının deneyimlerine dayanıyor.

mevcut durum

kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadelede hukuksal çerçeve ve kamu politikaları

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında uluslararası ve ulusal hukuksal mekanizmalar mevcut olmasına rağmen, bu düzenlemeler hayata geçirilmiyor. Türkiye'deki feminist hareketin odak noktalarından birini, kadına yönelik şiddetle mücadele oluşturuyor. Türkiye tarafından 1985 yılında imzalanan *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi* (CEDAW), yürürlüğe girdiği halde gerekli düzenlemeler yapılmadı. 1986'da feminist hareketin talepleri ve protestoları sonrasında bu düzenlemeler hayata geçirildi. Sözleşmenin odağı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal koşullarını ortaya koymak ve bu yapısal eşitsizliğin ortadan kaldırılması için devletleri sorumlu kılmaktı. CEDAW Komitesi'nin 1992 yılında kabul ettiği “Kadınlara Karşı Şiddet” konulu 19 Numaralı Genel Tavsiye Kararı'nda *cinsiyete dayalı şiddet, kadınların erkeklerle eşit temelde hak ve özgürlüklerden yararlanma becerisini ciddi şekilde kısıtlayan bir ayrımcılık*¹ olarak tarif ediliyor. Kadına karşı erkek şiddeti; yaşam hakkı, işkenceye, zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı davranış veya cezalandırmaya maruz kalmama, ulusal ya da uluslararası silahlı çatışma zamanında insani normlara göre eşit korunma, kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı, yasalar önünde eşit korunma, aile içinde eşitlik, fiziksel ve zihinsel sağlık, tam ve elverişli çalışma koşulları hakları ile ilişkili olarak ele alınıyor. İmzacı devletlere, bu insan hakları ilkeleri çerçevesinde sorumluluklar yüküyor

Feminist hareketin kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli hukuksal kazanımlardan biri olan *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)*² Türkiye tarafından 2011'de imzalandı ve 2014 yılında yürürlüğe girdi. Sözleşmenin iç hukuktaki yansıması olan 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*³ 2012 yılında yürürlüğe girdi. Bu düzenlemeler ile kadına yönelik şiddet karşısında devletin bütüncül politikalar oluşturmakla yükümlü kılındığı, kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik şiddete dair ayrıntılı tanımların yer aldığı bir hukuk mekanizması oluştu.

¹CEDAW Komitesi'nin “Kadınlara Karşı Şiddet” konulu 19 Numaralı Genel Tavsiye Kararı metni:https://kadinininsanhaklari.org/wpcontent/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf

²İstanbul Sözleşmesi metni: <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

³6284 sayılı Kanun metni: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf>

Kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık konularında yapılmış en kapsamlı tanımları içeren İstanbul Sözleşmesi; kadınlara yönelik şiddetin, *erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir tezahürü olduğunu ve bu güç ilişkisinin erkekler tarafından kadınlar üzerinde tahakküm kurulmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılık yapılmasına yol açtığını ve kadınların ilerlemelerinin önünde engel olduğunu* kabul eder. Sözleşmede, kadına yönelik şiddet *ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma şeklinde tarif ediliyor ve bir insan hakları ihlali, kadınlara yönelik ayrımcılık biçimi olarak görülüyor. Taraf devletleri; özel ve kamusal alanda herkesin, özellikle de kadınların, şiddetten uzak yaşama hakkını korumak ve bu hakkı sağlamak amacıyla gereken yasal veya diğer tedbirleri almakla yükümlü kılıyor⁴. Devletlerin, bu yükümlülüklerini yerine getirirken; cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya siyasi olmayan görüş, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlık ile ilişkilendirme, mülkiyet, soy, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, yaş, sağlık durumu, sakatlık, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumu gibi koşullarının ayrımcılık yaratmaması gerektiğini söylüyor.*

İstanbul Sözleşmesi; taraf devletleri, kadına yönelik her türlü şiddetin ve ev içi şiddetin önlenmesi, şiddet mağdurlarının korunması, suçların kovuşturulması, suçluların cezalandırılması ve kadına karşı şiddet ile mücadele alanında bütüncül politikaları hayata geçirmekle yükümlü kılıyor. Sözleşme şiddetle mücadelede hem önleyici hem de koruyucu mekanizmaları içeriyor. CEDAW'da olduğu gibi taraf devletleri, mevzuatlarındaki ayrımcı yasa ve uygulamaları kaldırmakla yükümlü kılar (m. 4) Sözleşme, taraf devletleri; kadına yönelik şiddetle mücadelede sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışmak ve devletin sivil toplum örgütlerini desteklemek (m. 9), kamu kurumları arasında eşgüdümü sağlayan birimler oluşturmak (m.10), düzenli veri toplamak, araştırmalar yürütmek (m. 11), toplumsal cinsiyet kalıplarını değiştirmek (m. 12), toplumsal cinsiyet eşitliğini eğitim müfredatına yerleştirmek (m. 15), şiddetle mücadele alanında yer alacak uzman kadroları kurmak, bu uzmanları sürekli ve düzenli eğitmek (m. 15) ile yükümlü kılar. Sözleşmede, yeterli sayıda, uygun ve kolayca ulaşılabilir sığınığın sağlanması (m. 23), ülke çapında, kesintisiz çalışan, ücretsiz telefon destek hattı hizmeti sağlanması (m. 24), cinsel şiddete özgü kriz veya yönlendirme merkezlerinin kurulması (m. 25) devletin yerine getirmesi gereken sorumluluklar olarak düzenleniyor.

⁴İstanbul Sözleşmesi, m.4.

Taraf devletler, şiddet uygulayan kişilerin orantılı ve caydırıcı yaptırımlarla cezalandırılmalarını sağlamakla (m.45), gerekirse özgürlüklerinden yoksun bırakmakla yükümlüdür. Tekrar eden, sistematik şiddet cezalandırmada ağırlaştırıcı neden sayılır (m.46). Sözleşme taraf devletleri arabuluculuğu yasaklamak (m. 48), acil müdahale gerektiren hallerde anında müdahale etmek, suçun, maruz kalan tarafından bildirilmesine veya şikâyetinde bulunulmasına, şikâyetin veya ifadenin geri alınmasına bakılmaksızın şiddeti soruşturmak (m.55), şiddete maruz kalanlara ücretsiz adli yardım sağlamakla (m.57) yükümlü kılıyor. Mültecilere ilişkin gerekli tedbirleri almak, oturma izni sağlamak (m.59) da taraf devletlerin yükümlülükleri arasında. Sözleşme, taraf devletler özen gösterme sorumluluğu yüklüyor, taraf devletleri kadına yönelik şiddet eylemiyle ilişkilenden kaçınmakla ve devlet adına hareket eden kurumların/görevlilerin, bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlamakla yükümlü kılıyor (m.5).

6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi'ni esas alarak düzenlenmesine rağmen aileyi odağına alan bir hukuksal metin olarak karşımıza çıkıyor. Hem hukuken hem de idari olarak son derece geniş bir yaptırım gücüne sahip bu mekanizma resmi evlilik bağı olmaksızın kadına yönelik her tür şiddet ve şiddet tehdidini kapsıyor. Kanun, kadına yönelik şiddete ilişkin koruyucu ve önleyici tedbirler içeriyor. Bu tedbir kararlarının delil aranmaksızın şiddete maruz kalan kişi lehine hükmedilmesine imkân veriyor. Şiddetle mücadele mekanizmaları olarak, kolluk birimleri, adli ve idari birimler sorumlu kınıyor. Kamu spotları yayınlamak gibi yükümlülüklerle kadına yönelik şiddete dair önleyici çalışmalar yürütüleceği ifade ediliyor.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede bir başka önemli hukuksal metin CEDAW Komitesi'nin, 2017'de *Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet* başlığı altında, 35 Numaralı Genel Tavsiye Kararı⁵. Genel Tavsiye Kararı 35'te kadına yönelik şiddetin yapısal koşulları daha ayrıntılı tarif edilmişti. Karar, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, *kadınların erkeklere kıyasla ikincil konumlarını ve basmakalıp rollerini kalıcı hale getiren temel sosyal, siyasi ve ekonomik araçlardan biri olarak* tarif ederek patriarka ile ilişkisini yansıtmıştı. Karar; devletlere İstanbul Sözleşmesi ile benzer bir doğrultuda bütüncül politika tavsiyelerinden oluşuyor.

İstanbul Sözleşmesi yürürlükte iken Türkiye Devleti yukarıda sayılan pek çok yükümlülüğü yerine getirmedi. Bulgular kısmında aktaracağımız deneyimler, bu yükümlülüklerin yerine getirilmediği durumları örneklendiriyor. Kadın Dayanışma Vakfı'nın da aralarında olduğu kadın ve LGBTİ+ örgütleri, sözleşmenin uygulanmamasına dair bulguları gölge raporlarla, sözleşmenin izleme mekanizmasını oluşturan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu'na (GREVIO) iletiler⁶.

Yürürlükte bulunan mevzuatın uygulanmamasının yanı sıra Türkiye'de uygulanan politikalar giderek toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden uzaklaşmaya başladı. "Fitrat" söylemiyle,

⁵CEDAW Komisyonu, 'Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet', 35 Numaralı Genel Tavsiye Kararı metni: <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-%C3%A7eviri-Nazan-Moro%C4%9Flu.pdf>

⁶İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu'nun hazırladığı 2017 yılı gölge rapor: <https://istanbulsozlesmesi.org/istanbul-sozlesmesi-turkiye-izleme-platformu/>

politikacılar tarafından kadın ve erkeğin eşit olmayacağı sık sık dile getirildi, ayrımcılık kamusal politikaların ana odağı olmaya başladı. Boşanma Komisyonu olarak anılan Meclis Araştırma komisyonunun 2016 yılında yayınladığı raporda; aileyi odağa alan politikalara ihtiyaç olduğu, 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararları verilebilmesi için kanıt aranması gerektiği, arabuluculuk kurumunun işletilmesi, nafaka hakkının sınırlandırılması, aile odaklı sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi, aile danışma merkezlerinin açılması vb. öneriler yer alıyordu⁷. 21 Temmuz 2016'da ülke genelinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesinin ardından çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile birçok kadın örgütü kapatıldı. Kadına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden tümüyle uzaklaşılan bu dönemde, mültecilere yönelik ayrımcı söylemler yükseldi, LGBTİ+ bireylerin yaşam hakkı kamu otoritelerince hedef gösterildi. Ücretsiz cinsel sağlık hizmetleri kısıtlandı, kamu hastanelerinde kürtaja erişim fiili olarak yasaklandı. Pandemi döneminde kadınlar, LGBTİ+lar, mülteciler genel sağlık önlemlerine dahil edilmedi.

2021 yılında, hukuka aykırı bir Cumhurbaşkanı *Kararı* ile İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı bu siyaset tarzının önemli momentlerinden biriydi. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, çekilme sebebi, sözleşmenin “eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmesi” olarak ifade edildi. Sözleşmeden çıkma kararı birçok ilde feministler ve LGBTİ+ örgütleri tarafından protesto edildi. 2021-2025 yıllarını kapsayan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı'nda İstanbul Sözleşmesi'nin izleri silindi. Şiddetle mücadele mekanizmalarında ihtisaslaşma modelinin uygulanacağını belirten bu planda, ihtisaslaşmanın hangi doğrultuda gerçekleşeceğine dair bir çerçeve bulunmuyor, ihtisaslaşma ayrımcılığın giderek derinleştiği uygulamalar olarak karşımıza çıkıyor. Kadın örgütleri ise kamu politikalarının belirlendiği alanların dışında tutuluyor⁸.

2022 yılında, “Ailen saldırı altında” şiarıyla birçok ilde kamu destekli sivil toplum örgütlerince mitingler düzenlendi. 2013-2022 yılları arası süreç; kadın ve LGBTİ+'ların haklarının hedef alındığı, muhafazakâr, aile odaklı politikaların giderek ağırlık kazandığı bir dönem oldu. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının ardından kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının giderek daha da işlevsiz hale geldiklerini gördük.

Anayasa değişikliği önerisi, medeni kanunda yer alan boşanma ve nafaka hakkına yönelik tartışmalar, 6284 sayılı Kanun'un revize edileceğine dair tartışmalar önümüzdeki süreçte kadınların ve LGBTİ+'ların haklarına yönelik müdahalelerin artacağını işaret ediyor. Türkiye Devleti'nin cinsiyet ayrımcılığına dayanan, yaşam hakkının doğrudan hedef alındığı politikaları karşısında ise feministler, kadın ve LGBTİ+ örgütleri hayatın her alanında mücadele etmeye devam ediyor.

⁷<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>

⁸Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı metni: <https://aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>



yöntem

Bu çalışmada yer alan veriler, 2013-2022 yılları arasındaki 10 yıl boyunca kadın danışma merkezimizde feminist ilkeler ışığında sosyal çalışmacılar ve gönüllüler olarak yaptığımız görüşmelere, şiddet nedeniyle destek almak isteyen, yaşadıkları şiddetle ilgili süreci ayrıntılarıyla bizimle paylaşan 2949 kadınının aktarımlarına dayanıyor. Bu süreçte başvuruda bulunan kadınlarla; yüz yüze, telefonla veya e-mail üzerinden 12 binden fazla görüşme yaptık. Kadınların şiddetle mücadele sürecinde neler yaşadıklarını, şiddetle mücadele mekanizmalarındaki eksiklikleri/aksaklıkları bu aktarımlar üzerinden izledik.

Bu raporda yer alan verileri, kadınların aktarımlarından hareketle görüşme formları aracılığıyla düzenli olarak topladık. Edindiğimiz veriler, öncelikli olarak kadınların koşullarını anlamak, bu koşullara uygun bilgi ve destek vermek amacını taşıyor. Bu nedenle, eğitim, çalışma, ilişki durumlarına ilişkin bizimle paylaştıkları demografik veriler edindik. Kadınların hangi şiddet türlerine maruz kaldığı, bu şiddeti uygulayan kişinin kim olduğu izlediğimiz temel konulardı.

Bir diğer izleme alanı da kadınların kadın danışma merkezimize gelmeden önce şiddetle mücadele mekanizmalarına yaptıkları başvurulardı. Kolluk birimlerine, adli ve idari birimlere yaptıkları başvurularda yaşadıklarını, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun ve feminist sosyal çalışma ilkelerini baz alarak izledik. Bu mekanizmalara yaptıkları başvurularda İstanbul Sözleşmesi'nin ve 6284 sayılı Kanunun uygulanıp uygulanmadığını izledik. Bu mekanizmalarda sağlanan hizmetin; hukuki standartlara uyup uymadığı, açık bir şekilde bilgi verilip verilmediği, bu mekanizmalarda çalışan personelin kadına yönelik şiddet konusunda farkındalığının olup olmadığı, kadınlara gerekli desteğin sağlanıp sağlanmadığı temel aldığımız referans noktalarıydı.

Kadın danışma merkezimizde, kadınların aktarımları üzerinden edindiğimiz bu deneyimi 2014 yılından bu yana düzenli olarak raporlaştırıp kamuoyu ile paylaşıyoruz⁹. Türkiye'de kadına yönelik erkek şiddeti ile ilgili elimizdeki son resmi araştırma 2014 yılına dayanıyor¹⁰. Kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerine dair izleme ve kamuoyunu bilgilendirme sivil toplum örgütleri tarafından yürütülüyor¹¹.

⁹Kadın Dayanışma Vakfı, Kadın Danışma Merkezi Faaliyet Raporları: <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/faaliyet-raporlari/>

¹⁰2014 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı desteğiyle Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması.

¹¹Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Bianet, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu bu sivil toplum örgütlerinden bazılarını oluşturuyor.

izleme bulguları

2013-2022 yılları arasında kadın danışma merkezimize başvuran 2949 kadın, şiddet nedeniyle destek almak isteyen kadınlardı. Ancak 2016 yılından itibaren başvuruların hangi yolla yapıldığı kayıt altına alındığı için, bu yıldan itibaren bizlere başvuran 2192 kadın üzerinden bu analizi yaptık. Şiddet nedeniyle yapılan başvuruların %71'i (1548 kadın) telefonla, %15'i (333 kadın) e-posta ile, %14'ü (304 kadın) ise doğrudan danışma merkezine gelerek ulaştı¹². Şiddet nedeniyle yapılan başvuran ve başvurduğu şehri belirten kadınların %58'i (1279 kadın) Ankara'dan yapıldı. Başvuruların %30'u (667 kadın) ise Ankara dışından yapılan başvurular. Bu illerin çoğunluğunu herhangi bir kadın örgütünün, kadın örgütlerine ait kadın danışma merkezlerinin bulunmadığı iller oluşturuyor. Başvurulardaki %2'lik (34 kadın) dilim ise yurtdışından aldığımız başvurular. Kadınlar maruz kaldıkları şiddet nedeniyle destek almak için ülke dışından da kadın danışma merkezimize ulaştılar.

Danışma merkezine şiddete maruz bırakıldığı için başvuran ve ilişki durumunu belirten kadınların; %54'ü evli (1421 kadın), %21'i bekar (555 kadın), %15'i (400 kadın) boşanmış olduğunu, %5'i (118 kadın) partnerinden ayrı yaşadığını ifade etti. Rakamlara baktığımızda, bekar kadınların şiddet nedeniyle yaptıkları başvuruların da ciddi bir orana sahip olduğunu, kadına yönelik şiddetin sadece evlilik içinde değil, diğer tüm partnerlik ilişkilerinde de yaşandığını görüyoruz.

Kadın danışma merkezimize yapılan başvurularda, bizimle çalışma durumları hakkında bilgi paylaşan şiddete maruz kalan kadınların %33'ü (690 kadın) ev kadını, %29'u (612 kadın) maaşlı çalışan, %15'i (307 kadın) işsiz, %12'si (258 kadın) öğrenci olduğunu, %4'ü (85 kadın) ise kendi hesabına çalıştığını ifade etti. 2013-2022 yılları arasında merkezimize başvuran kadınların çalışma durumu incelendiğinde, kadının ücretli bir işte çalışması ya da çalışmaması anlamlı bir sayısal farka işaret etmiyor. Bu sebeple kadınların maddi durumu, çalışma durumu, eğitim durumu gibi değişkenler şiddete maruz kalıp kalmamalarında tek başına belirleyici olmadığı görülüyor.

Öte yandan, kadınların kendilerine ait bir gelirleri olmaması, şiddet içeren ilişkilerden uzaklaşmalarını zorlaştıran bir etmen olarak karşımıza çıkıyor. Kadınların şiddete maruz kaldıkları evlerden, varsa çocuklarıyla birlikte uzaklaşabilmeleri, şiddet uygulayan erkekten ayrı bir eve geçebilmeleri, ekonomik koşullarının yetersizliği nedeniyle zorlaşıyor. Kadınlara

¹²2013-2022 arasında yapılan başvurulara ilişkin ayrıntılı bilgi için 2013-2022 Kadın Danışma Merkezi Raporu'na bakabilirsiniz: <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/yayinlar/2013-2022-kadin-danisma-merkezi-raporu/>

talep etmeleri halinde ödenmesine hükmedilen tedbir ve iştirak nafakaları, temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalıyor, çoğu zaman cüzi miktardaki bu nafaka bedelleri tahsil edilemiyor. Sosyal destekler ise şiddete maruz kalan kadınların ihtiyaçlarını, içinde buldukları durumun aciliyetini gözetmiyor.

Bizimle eğitim durumlarını paylaşan kadınların %38'i (310 kadın) üniversite mezunu, %36'sı (299 kadın) lise mezunu, %11'i (94 kadın) ilköğretim mezunu olduklarını ifade ettiler. 2013-2022 yılları arasında başvuran bizimle eğitim durumlarına ilişkin bilgi paylaşan kadınların eğitim durumu incelendiğinde lise ve üniversite mezunlarının ağırlıkta olduğunu görüyoruz.

Kadınların %86'sı (2525 kadın) **psikolojik şiddete**, %57'si (1673 kadın) **fiziksel şiddete**, %42'si (1230 kadın) **ekonomik şiddete**, %21'i (622 kadın) **cinsel şiddete** %7'si (200 kadın) **dijital şiddete**, %4'ü (109 kadın) **ısrarlı takibe**, %5'i ise (141 kadın) erken yaşta zorla evlendirme, mobbing ve insan ticareti diğer şiddet türlerine maruz bırakıldıklarını aktardı. On yıl boyunca, kadınların en fazla maruz kaldıkları şiddet türlerinde, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet sıralaması değişmedi. Kadınlar, aynı kişi tarafından birden fazla şiddete, sistematik şekilde maruz bırakıldıklarını sıklıkla ifade ettiler.

Şiddet nedeniyle başvuran 2949 kadının %51'i (1516 kadın) evli olduğu erkek, %12'si (351 kadın) kendi ailesi/akrabası, %9'u (268 kadın) tanıdık/arkadaş, %8'i (232 kadın) eski eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını aktardı. Bunun yanı sıra %4'ü (123 kadın) partnerinden, %4'ü (128 kadın) tanımadığı yabancı birinden, %4'ü (118 kadın) eski partnerinden şiddet gördükleri için destek talep ettiler.

Kadınların %35'inin (1038 kadın) danışma merkezimize ulaşmadan önce adli birimlere, %30'unun (877 kadın) ise kolluk birimlerine başvuru yaptıklarını görüyoruz. Bu rakamlar, kadınların en az yarısının, kadın danışma merkezimize başvurmadan bir kamu kurum/kuruluşuna şiddet nedeniyle başvurduğunu gösteriyor. Kadınlar, bu başvurularında maruz kaldıkları şiddetle ilgili kalıcı çözümlerle karşılaşmadıkları için, destek arayışına devam etmiş ve bize ulaşmışlardı.

kolluk mekanizmaları

Kadınlar şiddetle mücadele mekanizmaları arasından ağırlıklı olarak, ilk başvuru mekanizmalarından olan kolluk birimlerinde sorun yaşıyorlar. Kolluk birimlerine (polis, jandarma, KADES) yaptıkları başvurularda dile getirilen sorunlar; başvurunun ciddiye alınmaması ve kabul edilmemesi, şikâyetin/ifadenin kayda geçirilmemesi, yargılayıcı/suçlayıcı muamele, 6284 sayılı Kanun kapsamında alınan tedbir kararlarının hayata geçirilmemesi, yanlış bilgi verilmesi, doğru yönlendirme yapılmaması, şiddet uygulayan erkek ile barışmaya teşvik etme, özellikle sığınaklar hakkında yanlış/eksik bilgi verilmesi gibi sorunlardı. Kolluk uygulamalarının, kadına yönelik şiddetle mücadelede ayrımcılık yarattığını, şiddetsiz yaşam hakkını ihlal ettiğini, Türkiye'deki mevzuata aykırı uygulamalar olduğunu görüyoruz. Kurumsal düzeyde kadına yönelik şiddete tolerans gösterildiğini, ayrımcı bir pasiflik içinde şiddetin teşvik edildiğini gözlemledik.

Kolluk personelinin (polis, asker) şiddet uygulayan erkekler olduğu durumlarda, devletin özen yükümlülüğünü yerine getirmediği pek çok örnekle karşılaştık. Kolluk personeli olan bu erkekler, kendi mesleki statülerini kullanarak, kadınlara uyguladıkları şiddeti sürdürebiliyorlar. Örneğin askeri personel olan eşi tarafında şiddete maruz bırakılan bir

kadın, polis çağırarak istediğinde eşinin **“ben askerim, sana mı inanacaklar bana mı?”** ifadelerini kullandığını, eve gelen polis memurunun herhangi bir işlem yapmadığını aktardı.

Kadın danışma merkezimizde, yaptığımız görüşmelerde; sistematik şekilde erkek şiddetine maruz kalan kadının; **“üç çocuğunuz var, herkes böyle sorunlar yaşıyor, düzeltirsiniz”** denilerek şikâyetinin alınmadığı, bir başka kadına; **“şikayetçi olursan, koruma istersen çocukların senden alınır”** denilerek başvuru yapmasının engellendiği örneklerle karşılaştık.

Örneğin; kavga esnasında evli olduğu erkeğin kendisini boğmaya çalışması üzerine polis çağırarak eve gelen polisin **“boş ver kal evde, şimdi boşanma isteyeceksin çok uzun sürecek. Daha yeni evlisiniz, ben de eşimin kafasına silahla vurdum”** diyerek şiddeti olağanlaştırdığını aktardı.

Tedbir kararı edinebilmek için beyan yeterli olmasına rağmen, **“git darp raporu al, almadan şikayetçi olamazsın”** denilerek kadınlardan kanıt beklendiği örneklerle sıkça karşılaştık. **“ilk dayak yediğin zaman gelecektin, darp raporu alman gerekiyordu”** denilerek başvurusu kabul edilmeyen bir kadın, polis memurları tarafından 183 Hattına yönlendirildiğini aktardı.

Maruz kaldığı cinsel şiddet hakkında şikayetçi olmak isteyen kadının, polislerin kendisine **“genç çocuk akli kaymıştır, biz uyardık yapmaz bir daha. Şikayetini geri çek sen de”** denilerek başvurusundan vazgeçirilmeye çalışıldığını gördük. Sistematik şekilde evli olduğu erkeğin şiddetine maruz kalan kadın, **“sürekli gelecek misin? kaç dosyan oldu?”** gibi ifadelerle küçümseyici tavırlara maruz kaldığını ifade etti. Bir başka görüşmede, maruz kaldığı cinsel tacizle ilgili başvuruda bulunan kadın, karakolda **“alkollüsün 6 saat bekle öyle ifade ver”** denildiğini, ertesi gün tekrar karakola gittiğinde başvurusundan vazgeçirilmeye çalışıldığını aktardı.

Kadınların, tedbir kararlarının uygulanmadığı hallerde destek alamadığını gördük. Örneğin, uzaklaştırma kararına uymadığı için KADES'ten polise başvurduğunu, polisin ise kendisine **“ben ne yapabilirim ki, dişini gösteren köpek ısırılmaz”** diyerek hiçbir işlem yapmadığını aktardı.

Kadınların sıklıkla uzlaşmaya zorlandığını gördük. Örneğin, kendisine şiddet uygulayan eşinden şikayetçi olan danışan, arabulucu tarafından uzlaşmaya zorlandığını, evli olduğu erkeğin silahı olduğu için uzlaşmak zorunda kaldığı için bize ulaştı.

OHAL, Pandemi, 6 Şubat depremleri gibi olağanüstü süreçlerde, kadına yönelik şiddetle mücadelenin kamu kurum/kuruluşlarında askıya alındığı örneklerle karşılaştık. Örneğin 15 Temmuz Darbe girişimi sonrasında, bir danışanımız evine pompalı tüfekle gelen fail nedeniyle 155 Polis İmdat hattını aradığında, eve gelen polislerin **“darbe oldu, polisin işi gücü var”** diyerek faili taksiye bindirip uzaklaştırdığını, ancak başka herhangi bir işlem yapmadığını aktardı.

Pandemi döneminde sığınak başvurularının karakollar üzerinden yürütülmesi, kadınların sığınağa erişimini zorlaştırdı. Danışma merkezine başvuran kadınlar, daha önce yaşadıkları olumsuz deneyimler nedeniyle karakola başvurmak istemediklerini, sığınağa erişmek için başka bir yöntem olup olmadığını sordular. Örneğin iki sene önce yaptığı başvuruda polislerin kendisine kötü davrandığını, sağlık muayenesine götürmek istemediklerini aktaran danışan, sığınak için tekrar karakola gitmek istemediğini söyledi. Bir başka danışan kendisine **“sığınağı size tavsiye etmeyiz”** dediğini aktardı. Kadınların, başvurduğu kolluk birimlerinde; **“orası çok kalabalık gidip ne yapacaksın evin daha güvenlidir”** gibi ifadelerle sığınak başvurularından vazgeçirildiği, **“karantina var, 24 saat içinde koruma kararı çıkaramayız”** denilerek başvurularının engellendiği örneklerle karşılaştık.

6 Şubat Depremleri sonrasında, deprem illerinde yer alan ŞÖNİM ve sığınakların, depremden bir ay sonra dahi pek çok ilde gerekli şiddetle mücadele mekanizmalarının işlemediğini gördük¹³.

Şiddetle mücadele mekanizmalarında, cinsel şiddete yönelik özel birimler bulunmuyor. İlk başvuru mekanizmaları olarak kolluk birimlerindeki ayrımcı ve cinsiyetçi pratikler, kadınların cinsel şiddetle mücadelesini daha da zorlaştırabiliyor. Örneğin maruz kaldığı cinsel şiddetin hemen ardından şikâyetçi olmak için karakola giden kadının, 12 saat yazılı ifadesi alınmadan bekletildiği, bu sürede birçok polis memuru kendisine olayı tekrar tekrar anlattığı, kadınla görüşen ilk polis memurunun ise kendisine bakire olup olmadığını sorup, **“bakire değilsen tecavüz sayılmaz”** dediği örneklerle karşılaştık.

Kolluk uygulamalarında; aile odaklı, kadınlar arasında ayrımcılık yaratan bir uzmanlaşma ile karşılaşıyoruz. Ankara'da Aile İçi Şiddet Büro Amirlikleri sadece evlilik kapsamındaki şiddet başvurularını kabul ederken, diğer partnerlik ilişkilerindeki şiddet başvuruları herhangi bir karakola yapılabiliyor.

İstanbul Sözleşmesi yürürlükte iken ve sözleşmenin yürürlükten kaldırılmasının ardından karşılaştığımız örnekler ağırlaşarak devam etti. Bu uygulamaların kadına yönelik ayrımcılığı teşvik ettiğini, kadınların yaşam hakkını, özgürlük, kişi güvenliği hakları ile eşitlik, aile içinde eşit bir biçimde korunma, işkenceden, zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleden korunma haklarını ihlal ettiğini görüyoruz.

adli mekanizmalar

Kadın danışma merkezinde yaptığımız görüşmelerde kadınların; savcılık, barolar, baroların adli yardım büroları, mahkemeler gibi adli birimlere boşanma/ceza/velayet davası açmak, 6284 sayılı Kanun kapsamında başvuru yapmak, bir avukatla görüşüp hukuki bilgi almak vb. nedenlerle yaptığı başvurularda; adli yardım desteğine erişememe, adli yardımdan atanan avukatın gerekli bilgi ve desteği sağlamaması, adli birim çalışanlarının kötü ve yargılayıcı muamelesi ve yanlış/eksik bilgilendirme, mahkemelerde kadınların özgün koşulları göz önünde bulundurulmadan kararlar verilmesi, adres gizliliğinin ihlali ile karşılaştık. Adli mekanizmalarda yaşanan bu aksaklıklar, kadınların adalete erişim hakkına aykırı uygulamalar olup kadına yönelik ayrımcılığı teşvik eden, kadınların yaşam hakkını, özgürlük, kişi güvenliği haklarını ihlal ediyor. Mahkeme kararları, kadınlara yönelik erkek şiddetini orantılı/etkin bir şekilde cezalandırmayarak kadına yönelik şiddeti teşvik ediyor, kadınların maruz bırakıldıkları ayrımcılığı derinleştiriyor.

6284 sayılı Kanunda birçok önleyici ve koruyucu tedbir düzenlemesi olmasına rağmen, Aile Mahkemesi kararlarında failleri kadınlardan fiziksel olarak ayrı tutma tedbirinin yanında, kadınların failden uzaklaştırıldıkları bu dönemde ekonomik ve psikolojik olarak güçlenmelerine ve maruz kaldıkları sistematik şiddetin etkilerinden çıkmalarına destek olabilecek ekonomik ve psikolojik güçlenme mekanizmalarına neredeyse hiç yer verilmediğini, kadınların özgün koşullarının gözetilmediğini gördük.

Şiddet uygulayan erkeklerin, uzaklaştırma kararlarını ihlal etmelerine rağmen, Aile

¹³Kadın Dayanışma Vakfı, 6 Şubat Depremleri Sonrasında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum: <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/yayinlar/6-subat-depremleri-sonrasinda-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-mekanizmalarinda-son-durum-2/>

Mahkemesinin erkeklere zorlama hapsi cezası verdiği çok az örnekle karşılaştık. Aksine, şiddete maruz kaldığı sırada kadınların kendilerini korumak için yaptıkları şeylerin, kadınlara zorlama hapsi cezası verilmesine neden olabildiği örneklerle karşılaştık.

6284 sayılı Kanun kapsamında talep edilebilecek önleyici tedbirlerden biri olan uzaklaştırma kararı, şiddet uygulayan/uygulama tehlikesi bulunan erkeğin, ortak yaşanan haneye gelmemesini amaçlıyor. Mevzuata göre uzaklaştırma kararı, altı aylık bir süreye dek verilebilirken, son yıllarda kararlardaki uzaklaştırma sürelerinin giderek kısaldığını görüyoruz. Kadınlar, uzaklaştırma tedbiri talep ettiklerinde bir ay, on beş gün gibi kısa süreli uzaklaştırma kararlarına hükmediliyor. Kadınların maruz kaldığı şiddetin sistematikliği ve boyutu, uzaklaştırma sürelerinde gözetilmiyor. Bu nedenle kadınlar, tekrar tekrar adli mercilere başvurmak zorunda bırakılıyorlar. Aile Mahkemelerinde 6284 sayılı Kanun kapsamında, uzaklaştırma tedbiri dışında diğer önleyici/koruyucu tedbirlerin kadınların koşulları gerektirdiğinde ve talepleri bulunduğu dahi çoğunlukla verilmediğini deneyimledik. Tedbir kararında sürelerin kısa olması, kadınların tekrar bu mekanizmalara başvurmasını gerektiriyor. Adli yardım desteği alamadıkları durumlarda tedbir sürelerini takip etmek ve yeniden başvurabilmek zorlaşıyor. Bu durum, kadınları şiddete açık hale getiriyor.

Şiddetle mücadele süreçlerinde kadınların karşılaştığı bir diğer sorun alanı ise adli yardım mekanizmaları aracılığıyla avukat edinme taleplerinin karşılanmamasıydı. Kadınlar, adli yardımdan faydalandıkları durumlarda da gerekli hukuki desteği alamadıkları için hak kayıplarına uğradıklarını aktardılar. 6284 sayılı Kanundan doğan tedbir talepleri için kadınlara atanan avukatlar, kadınları yeterli bilgilendirmiyor; bu deneyimi yaşayan kadınlar, telefonlarının açılmamasından, kendilerine üstten bir tutum sergilenmesinden, atanan avukat tarafından ücret karşılığı hizmet alacağı bir avukata yönlendirilmelerinden ya da kendilerinden ek ücret talebinde bulunulmasından bahsettiler.

Kolluk birimlerinde yaşananlara benzer şekilde, adli mekanizmalarda yer alan personelin kadına yönelik şiddetle ilgili alması gereken eğitimleri almadıklarını, kadına yönelik şiddetle ilgili hukuki talep ve davalarda görev alan hukukçuların toplumsal cinsiyet eğitimi almış, bu farkındalığa sahip, şiddet ve travma eğitiminden geçmiş ulusal ve uluslararası mekanizmaları bilen savcı, hâkim ve avukatlardan oluşmadığını görüyoruz.

6284 sayılı Kanuna dayalı olarak verilen gizlilik kararlarının, mahkemeler ve polis tarafından özensiz ve dikkatsiz davranışlar sebebiyle ihlal edilebildiğini, kadınların can güvenliği riskiyle karşı karşıya kalabildiğini deneyimledik. Kadınların ihtiyaçlarının mahkeme ya da kolluk birimlerine yaptıkları başvurularda somut olaya göre değerlendirilmediği, gerekli risk analizinin yapılmadığı, şiddetin sistematikliğinin göz ardı edildiği deneyimlerle karşılaştık.

Danışma merkezine başvuruda bulunan kadınlar adli birimlerde şiddet beyanlarının sorgulandığı, yargılandığı deneyimlerini aktardılar. Örneğin kendisine yıllardır sistematik olarak şiddet uygulayan, kızına cinsel tacizde bulunan eşini şikâyet etmek isteyen danışan, savcılıkta kendisinden kanıt beklendiğini aktardı. Tedbirli olmalıyım, tedirginim korkuyorum diye ısrarcı olunca ancak uzaklaştırma kararı verildiğini, savcının **“boşanmak isteyen kadınlar çocuklarını kullanıyor, çocuklara şiddet gördük demesini tembihliyor”** diyerek beyanına şüphe ile yaklaştığını aktardı.

Bu deneyimler, şiddetle mücadelenin temel unsurlarından olan adli mekanizmaların, insan hakları normlarından uzak, ayrımcılık içeren, kadınların adalete erişim hakkını ihlal eden uygulamalar olarak karşımıza çıkıyor.

İdari mekanizmalar

Kadınların %5'i (151 kadın), kadın danışma merkezimize başvurmadan önce, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, Sosyal Hizmet Merkezleri, Alo 183 gibi kurum ve kuruluşlara başvurmuştu. Sosyal hizmet mekanizmalarına başvuran danışanların aktarımlarına göre karşılaştıkları sorunlar eksik ve yanlış bilgilendirme ve daha genelde bütüncül ve güçlendirici bir sosyal çalışma perspektifinin olmayıştı. Şiddetle mücadele mekanizmalarından olan ŞÖNİM'lerin 6284 sayılı Kanun kapsamındaki koordinasyon işlevini sağlamakta yetersiz kaldığını görüyoruz. ŞÖNİM'de yürütülen çalışmalara dair kamuoyu ile veri de paylaşılmıyor. İdari mekanizmalara yapılan başvurularda karşılaştığımız uygulamalar, kadına yönelik ayrımcılığı teşvik ediyor, kadınların yaşam hakkını, aile içinde eşit bir biçimde korunma, insanlık dışı veyahut aşağılayıcı muameleden korunma haklarını ihlal ettiğini görüyoruz.

Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ve belediyelere bağlı sığınaklar, sayısal olarak yetersiz. Sığınakların işleyişinin de kadınlara bağımsızlaşarak, maruz bırakıldıkları şiddetten uzaklaşmak yönünde yeterli desteği sağlamadığını, *insan haklarına dayalı, insan onuruna yaraşır, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve sosyal devlet ilkesine uygun işleyişin olmadığını* görüyoruz¹⁴. 12 yaşın üstündeki erkek çocukların ve trans kadınların sığınaklara kabul edilmemesi hak kayıplarına yol açıyor.

Yaptığımız görüşmelerde kadınlar; sığınakta temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı, sığınak personelinin yargılayıcı/olumsuz davranışlarına maruz kaldıkları, özel yaşamlarının sığınak personeli tarafından denetlendiği deneyimler aktardılar. Sığınakta yaşadıkları bu olumsuz deneyimler nedeniyle pek çok kadının, ihtiyaç duymasına rağmen tekrar sığınak başvurusu yapmak istemediklerini gözlemledik. Yaptığımız görüşmelerde kadınların, **“evde dayak yiyordum ama en azından koşullarım daha iyiydi”** diyerek şiddete maruz bırakıldıkları evlere geri döndükleri pek çok örnekle karşılaştık. Sığınak sonrası süreçte gerekli sosyal desteği alamadığını ifade eden kadınlar oldu.

Görüşmelerimizde pek çok kadın, sığınakların işleyişine dair bilgi almak amacıyla danışma merkezimize ulaştı. Kolluk birimlerinden, sosyal medyadan edindikleri yanlış bilgiler nedeniyle sığınağa gitmek istemediklerini dile getirdiler. Kadınların çalışma durumu da sığınak başvurularını etkiliyor. Halihazırda bir işte çalışıyor olan ya da iş arayan kadınlar, sığınakta kaldıkları sürede işe gidemeyeceklerini düşünerek sığınağa başvurmak istemiyorlar.

Kadına yönelik şiddetle mücadeleye özel bir destek hattı bulunmuyor. Kadına yönelik şiddet; Alo 183 ve 112 sosyal hizmet hatlarındaki çocuklara, engellilere, yaşlılara yönelik sosyal hizmetin bir parçası olarak görülüyor. Bu durum, kadınların öncelikli ve nitelikli bir sosyal destek almalarını zorlaştırıyor. Pandemi sürecinde ALO 183 hattının, başvuru yoğunluğu ile çöktüğü, hizmet veremez hale geldiği bir süreç yaşanmıştı. Kadına yönelik şiddetle mücadeleye özgü 7/24 hizmet sağlayan bir destek hattının bulunmaması, mevcut hatta çalışan personelin uzmanlaşmaması, kadınlara yanlış bilgiler verilmesi, şiddetle mücadele mekanizmalarına yapacakları başvurulardan vazgeçirildikleri durumlara neden oluyor.

¹⁴Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik m.4:

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=17002&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

Örneğin, kadın danışma merkezimizde yaptığımız görüşmelerde Alo 183 hattına başvuran kadına; **“darp raporunuz yoksa sığınakta kalamazsınız”** denmiş.

6284 sayılı Kanun kapsamında kadınların maddi olarak destekleneceği söylene de kadınlara yeterli kamusal destek ve istihdam olanağı sağlanmıyor. Sosyal yardım mekanizmalarının aile ve çocuk odaklı oluşu, kadınların destek alamamalarına neden oluyor. Uzun süren boşanma davaları sürecinde, kadınların sosyal yardım talepleri **“aile bütünlüğü”** gerekçesiyle reddedilebiliyor.

sağlık birimleri

Kadınların %18'i (518 kadın) sağlık birimlerine başvurmuşlardı. Kadınların şiddet sonrasında tedavi olmak ve/veya darp raporu almak için başvurduğu kamu/özel/üniversite hastaneleri, 112 Acil Hattı, hastanelerin psikiyatri klinikleri, Adli Tıp gibi sağlık kurumlarında, sağlık personelinin kadına yönelik şiddete dair yeterli bilgi ve farkındalıklarının olmadığı, özellikle fiziksel ve/veya cinsel şiddet sonrasında delil oluşturabilecek fiziksel bulguların dikkatle toplanıp raporlanmadığı ve bu yüzden dava süreçlerinde hak kayıplarının yaşandığı, gizliliğin ihlal edildiği, kadına yönelik şiddet vakalarını ilgili mercilere bildirme yükümlülüğünün yerine getirilmediği durumlarla karşılaştık.

Kadınların başvuruda buldukları sağlık kurumlarında yanlış bilgilendirildikleri örneklerle sık karşılaştık. Darp raporu almak için devlet hastanesine giden kadın, **“darp raporu almak istediğinizde karakoldan yazı getirmeniz gerekiyor, yoksa darp raporu veremiyoruz”** denilerek geri çevrilmmişti. Yanlış/eksik bilgilerin yanı sıra; sağlık görevlilerinin kadına yönelik şiddeti ihbar yükümlülüklerini yerine getirmedikleri durumlarla da karşılaştık. Örneğin evli olduğu erkeğin şiddetine maruz kaldığı için danışma merkezimize ulaşan kadın, eşinden korktuğu için herhangi bir kuruma başvuruda bulunamadığını, eşinin annesi ile hastaneye gittiklerinde muayene sırasında bedenindeki morlukların doktorun dikkatini çektiğini, buna rağmen yanında eşinin annesi olduğu için morlukların şiddet nedeniyle oluştuğunu ifade edemediğini, doktorun herhangi bir işlem yapmadığını aktardı.

Sağlık personelinin, kadınların adreslerini şiddet uygulayan erkeklerle paylaştıkları örneklerle karşılaştık. Sağlık sistemi üzerinden gebelik takibini yaptığını söylediği kadının, sığınak adresini öğrenmek için kadın danışma merkezimizi arayan bir aile hekimi, kadının eşi ile birlikte olduklarını, kadının e-nabız üzerinden en son kaydının Ankara'da görüldüğünü söyledi.

Kamu sağlık sisteminde cinsel sağlık, üreme sağlığı ve kürtaj hizmetine erişimin giderek imkansızlaştığını görüyoruz. Kadınların kürtaj hakkı, hiçbir yasal gerekçe olmaksızın fiili olarak engelleniyor. Doğum kontrol araçlarına ve kürtaja erişimin, kamu sağlığı alanından çıkarılması, kadınların kendi bedenleri üzerindeki doğurganlık kontrolünü sağlayabilmek için özel tıp merkezlerine gitmek zorunda kalmalarına, dolayısıyla maddi desteğe ihtiyaç duymalarına neden oluyor.

mülteci kadınlar ve şiddetle mücadele mekanizmaları

Mülteci kadınlara yönelik şiddet söz konusu olduğunda, kamu kurum/kuruluşlarının gerekli desteği sağlamadığını, İstanbul Sözleşmesi ve diğer mevzuat gereğince, mülteci kadınlara

yönelik şiddetle mücadele için etkin politikalar yürütmediğini görüyoruz¹⁵. Kamu kurum ve kuruluşlarında mülteci kadınlara yönelik ayrımcılık giderek derinleşiyor. Mülteci kadınlar, hem mültecilere yönelik ayrımcılığa, nefret söylemine hem de kadına yönelik erkek şiddete maruz bırakılıyorlar.

Mülteci kadınlar, şiddet uygulayan erkekler tarafından temel haklarına el konulmakla tehdit ediliyorlar. Örneğin, evli olduğu erkek tarafından oturma iznini uzatmamakla tehdit edildiğini aktaran bir danışan, bu tehditlerin yanı sıra, evli olduğu erkeğin **“seni başkalarına satarım, Türkiye’de Arap kadınları çok severler”** diyerek kendisini şiddetle mücadele mekanizmalarına başvurmaktan alıkoyduğunu aktardı.

Mülteci kadınların, kolluk birimlerine yaptıkları başvuruların kabul edilmediği, 6284 sayılı Kanun'dan doğan tedbir kararları edinmek için kanıt istendiği pek çok örnekle karşılaştık. Bu durumu daha ağır bir hak ihlaline dönüştüren uygulamalar, kolluk birimlerinin mülteci kadınları başvurularından vazgeçirmek için sınır dışı etmekle tehdit ettiği uygulamalardı. Örneğin, dini nikahlı eşi tarafından şiddete maruz kaldığında karakola başvurduğunu aktaran kadın, karakoldaki polislerin başvurusunu kabul etmediğini **“zaten resmi evliliğin yok, şikâyet edersen de bir şey olmayacak. Bir daha bunun için karakola gelersen seni sınır dışı ederiz.”** diyerek tehdit ettiğini aktardı.

Mülteci kadınlara yönelik şiddet söz konusu olduğunda Göç İdaresi Başkanlığı'nın (GİB) İstanbul Sözleşmesine ve 6284 sayılı Kanuna aykırı uygulamaları ile karşılaştık. Pek çok kez; idari işlemler, oturma izni, ikametgâh tahsisi kararlarında kadına yönelik şiddetin göz ardı edildiğini, tedbir kararlarının yok sayıldığını aktarmalıyız. Örneğin, eski eşi tarafından sistematik şekilde şiddete uğrayan, bu nedenle tedbir kararı olan ve yaşadığı şehri değiştiren Suriye uyruklu kadını, GİB çocuğunun kimlik değişimi için eşinin yaşadığı şehre gitmeye zorladı. Yaptığımız görüşmede, kadının 6284 sayılı Kanun'dan yararlandığını, eski eşinin bulunduğu şehre gitmesinin kadının yaşamını tehlikeye atacağını, bu şehre gidebilecek maddi imkanlardan yoksun olduklarını ifade etsek de GİB'deki görevli memurlar **“ne olacak gidip gelse, sanki kocası Göç İdaresi önünde bekliyor”** diyerek kadını eşin yaşadığı şehre gitmeye mecbur bıraktılar.

anadilde şiddetle mücadele mekanizmalarına erişim

OHAL sürecinde, Kürt kadınların ağırlıklı olarak yaşadıkları yerlerde, belediyelerin Kürtçe destek veren kadın danışma merkezi hizmetleri büyük oranda sonlandırıldı veya işlevsiz kılındı. KADES uygulamasına Kürtçe destek, Diyarbakır Barosu'nun 2020 yılında açtığı dava sonrasında eklendi. Acil destek hattı olan 112 halen Kürtçe destek sağlamıyor. Anadili Kürtçe olan kadınlar, Kürtçe destek sağlanmadığı için şiddetle mücadele mekanizmalarına erişmekte zorluk yaşıyor.

Mülteci kadınlar için de benzer bir durum söz konusu. Acil destek hatları ve KADES Arapça destek sağlasa da diğer diller için bir mekanizma bulunmuyor. Kolluk birimlerinde, adli ve idari mekanizmalarda yeterli tercüman desteği sağlanmıyor.

¹⁵Kadın Dayanışma Vakfı, Suriyeli Kadınlarla Çalışma Deneyimi, 2020: <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/yayinlar/suriyeli-kadinlarla-calisma-deneyimi-kdm-faaliyet-raporu-2020-turkce/>

sonuç ve tavsiyeler

Kadınlar ağırlıklı olarak, ailedeki veya partnerlik ilişkilerindeki erkekler tarafından şiddete maruz bırakılıyorlar. Birden fazla şiddet türüne sistematik olarak maruz kaldıklarını ifade ediyorlar. Bu şiddet karşısında, kolluk birimleri başta olmak üzere başvurdukları şiddetle mücadele mekanizmaları hukuksal çerçeveye uygun işlemiyor, idari ve adli birimler kadınların özgün durumlarını görmezden geliyor. Şiddetle mücadele mekanizmaları CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'un çizdiği bütüncül perspektifle hareket etmiyor. Bu mekanizmalardaki uygulamalar, kadınlara yönelik ayrımcılığı derinleştiriyor, kadınların yaşam haklarını ihlal ediyor. Kadına yönelik erkek şiddeti etkin bir şekilde kovuşturulmadığı için, kamu eliyle teşvik ediliyor. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan şiddet söz konusu olduğunda kamusal politikalar; cinsel yönelim, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, dil, etnisite, yaş, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumuna dayanan pek çok ayrımcılığı içeriyor, yeniden üretiyor.

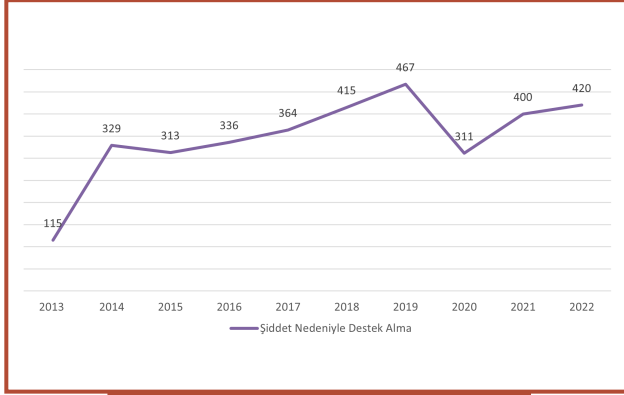
Kadınların şiddetsiz yaşam hakları pek çok biçimde ihlal ediliyor. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kamu politikaları önleyici çalışmalardan giderek uzaklaşıyor, cinsiyet eşitsizliğini destekleyen, doğallaştıran çalışmalar yürütülüyor. Kamu politikalarındaki bu eğilim; eğitim sistemiyle, kültürel alana yönelik çalışmalarla sistematikleştiriliyor. Kadına yönelik şiddetin boyutlarını gözler önüne seren çalışmalar yapılmıyor, kamuoyu bilgilendirilmiyor. Bunun yerine ailenin birliğini koruyan, devamını önceleyen kamu politikalarıyla hareket ediliyor.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede ulusal ve uluslararası normlara uyulmadığı gibi, hak kayıpları yaşanıyor. 6284 sayılı Kanun, nafaka hakkı, anayasa taslağına dair tartışmalar kadınların LGBTİ+'ların hak kayıplarının derinleşeceğine dair işaretler taşıyor.

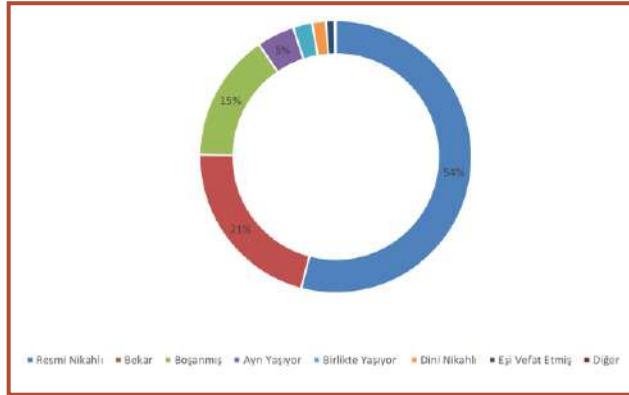
Kadına yönelik şiddetle mücadele ancak bütüncül politikalarla sürdürülebilir. Şiddetin, sadece acil müdahale olarak görüldüğü perspektifte, kadınlar pek çok hak ihlaline maruz bırakılıyor. Bu doğrultuda, aşağıda yer alan öneriler, uluslararası insan hakları normları çerçevesinde kadın haklarının hayata geçirilmesini önceliyor:

- CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'da yer alan normların etkin bir şekilde hayata geçirilmesi,
- Kadına yönelik şiddetle ilgili kamu kurumlarının düzenli veri toplaması ve bu verileri kamuoyu ile paylaşması,
- Tedbir kararlarında sürelerin, şiddetin sistematikliği göz önünde bulundurularak kadınların ihtiyaçlarına göre belirlenmesi,
- Kadınların, adli yardım desteğine erişebilmeleri için bütçe ayrılması,
- Şiddetle mücadele mekanizmalarında yer alan her personele, toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik şiddet konusunda düzenli/sürekli eğitim verilmesi,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının şiddetle mücadele kapsamında önleyici çalışmalar yürütmesi,
- ŞÖNİM'lerin bütüncül bir bakış açısıyla çalışması, diğer kamu kurum/kuruluşlarıyla iş birliği yapması,
- Sığınakların yaygınlaştırılması, sığınak koşullarının iyileştirilmesi,
- Şiddetsiz yaşama geçmek için gereken sosyal desteğin sağlanması,
- Şiddete maruz kalan kadınlara ücretsiz kreş ve iş desteğinin sağlanması,
- Şiddetle mücadele sürecinde kadınlara; cinsel yönelim, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, dil, etnisite, yaş, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumu gibi farklılıkları nedeniyle ayrımcılık yapılmaması, farklılıkların gözetilmesi,
- Kamu tarafından yürütülen, kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamındaki tüm çalışmalara kadın örgütlerinin dahil edilmesidir.

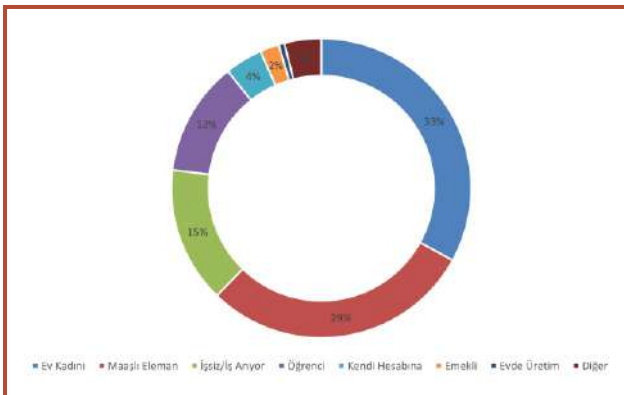
şekil dizini ve grafikler



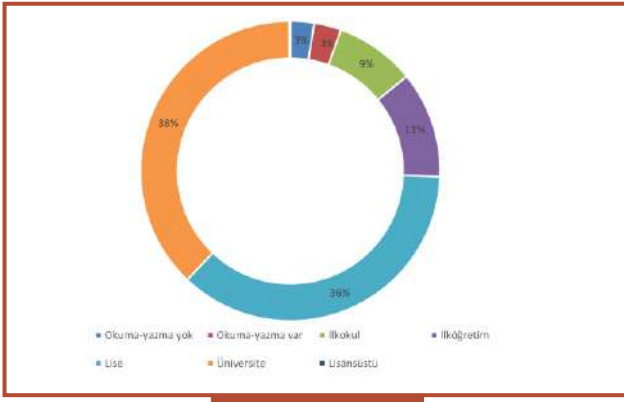
şekil 1: şiddet başvurularının yıllar içindeki değişimi



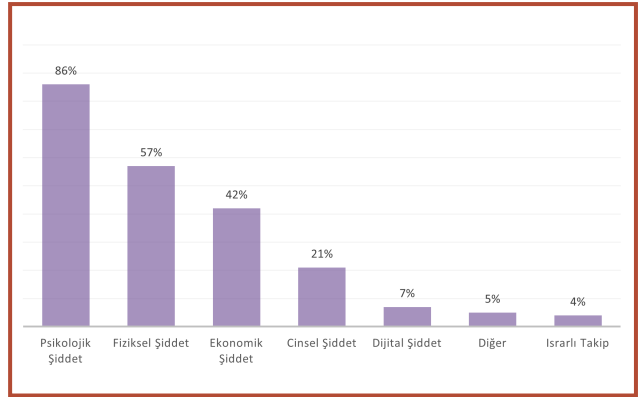
şekil 2: ilişki durumu



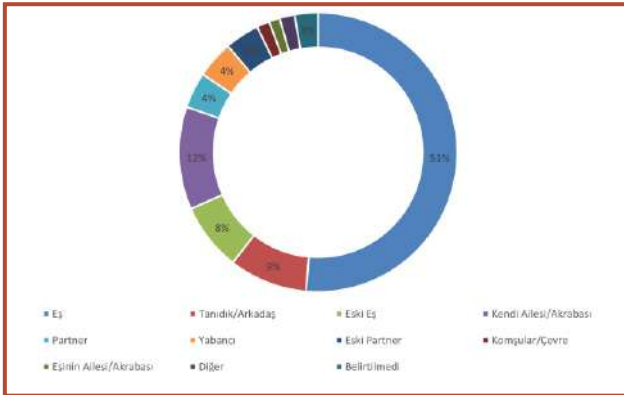
şekil 3: çalışma durumu



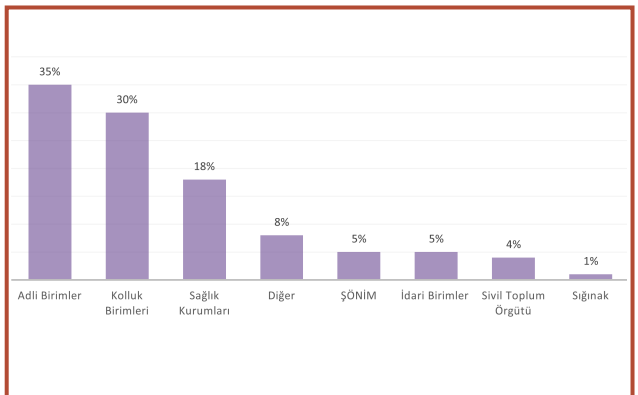
şekil 4: eğitim durumu



şekil 5: şiddet türleri



şekil 6: şiddet uygulayanlar



şekil 7: önceki başvurular